

JASEŇ

Najčastejšie choroby a škodcovia jaseňa

časti Európy a dnes aj na Slovensku výrazne ovplyvňuje zdravotný stav porastov. V lyku na kmeňoch stojatých, chradnúcich stromov žije lykokaz jaseňový *Hylesinus fraxini*. V jaseňových mladinách južného Slovenska sa občas premnožuje krytonos jaseňový *Stereonychus fraxini*. Jeho svetlozelené larvy žijú na spodnej strane listov. Na listoch občas škodí voška *Prociphilus bumeliae*. Z húb sa okrem spomenutej podpňovky vyskytujú ryšavce *Inonotus* spp. ktoré spôsobujú hnilobu kmeňov.

■ Lykokaz jaseňový

Lykokaz jaseňový *Hylesinus fraxini* je drobný, 2,5–3,5 milimetra veľký, škvrnitý podkôrnik oválneho tvaru. Je to náš najhojnejší druh podkôrneho hmyzu na jaseňi. Naj-

častejšie napáda stredne staré a mladšie stromy, kde žije na kmeni. Na hrubých, starších jaseňoch žije na vetvách. Požerok tvoria dve materské chodby dlhé 6–10 cm. Larválne chodby, dlhé 3–6 cm, prebiehajú husto, rovnobežne jedna vedľa druhej. Larvy sa zvyčajne kukli v beli. Požerok opúšťajú okrúhlymi výletovými otvormi. Zrelostný žer imág spôsobuje vznik novotvarov „ružíc“ na kôre jaseňov. Početnosť tohto druhu sa zvýšila v súvislosti s celkovým zhoršením zdravotného stavu jaseňov zapríčineným výskytom huby *Hymenoscyphus fraxineus*.

Ochrana

Je založená na prevencii, odstraňovaní napadnutých stromov a dodržiavaní prísnej porastovej hygieny. Je možné aj kladenie lapákov, ktoré

sa pripravujú z tenších stromov od hrúbky asi 10 cm. Prednostne vyberať netvárne napr. dvojáky, krivé alebo iné jedince nižšej kvality, ktoré by sme v najbližšom ťažbovom zásahu aj tak vybrali z porastu. Lapáky je potrebné pripraviť ešte v zimných mesiacoch, avšak najneskôr do konca februára. Následne treba kontrolovať ich stav a po nalení tieto včas (najneskôr v júni – júli) asanovať.

■ Dutinárka orgovánová

Dutinárka orgovánová *Prociphilus bumeliae* je voška, ktoré spôsobuje silné deformácie a stáčanie listov na mladých výhonkoch. Po roztvorení zhľuku listov sa na ich spodnej strane nachádza biela, mazľavá vatovitá hmota. Tú vytvárajú cicajúce larvy a imága škodcu, ktoré sú pod ňou ukryté. Pri dotyku zostávajú na pokožke žltoranžové flaky spôsobené telovou tekutinou vošiek. Škodí hlavne na mladých stromoch do 15–20 rokov. Častá je v plantážach a v stromoradiach popri cestách.

Ochrana

Napadnuté výhonky a listy odstraňovať a páliť. Možný je chemický

Čiašočka jaseňová *Chalara fraxinea*

Jaseň (predovšetkým jaseň štíhly) je u nás síce zastúpený len asi 1,5% ale patrí k našim dôležitým hospodárskym drevinám. Zdravotný stav jaseňových porastov sa výrazne zhoršil po roku 2000. Súvisí to s chradnutím jaseňa, ktoré bolo prvýkrát pozorované v Poľsku okolo roku 1990. To sa spočiatku pripisovalo synergickému efektu pôsobenia viacerých hubových patogénov, medzi ktorými sa uvádzala najmä podpňovka. Až neskôr sa ukázalo, že chradnutie spôsobuje nový, v Európe doteraz neznámy druh huby – čiašočka jaseňová *Chalara fraxinea* = *Hymenoscyphus fraxineus*. Huba sa rozšírila do väčšej

Porast napadnutý čiašočkou jaseňovou

postrek na larvy vošiek napríklad v semenných sadoch.

■ Roztoč *Aceria fraxinivora*

Roztoč *Aceria fraxinivora* je tak malý roztoč, že ho nie je možné vidieť bez použitia mikroskopu. Skoro na jar sa kvety jaseňa následkom jeho cicania premenia na mäsité, zelené hálky. Hálky sa zväčšujú a v druhej polovici roka zhnednú a zdrevnatejú. Napadnutý strom nevorí žiadne semeno.

Ochrana

V prípade potreby použiť prípravky proti roztočom v čase kvitnutia.

■ Čiašočka jaseňová

Huba *Hymenoscyphus fraxineus* (anamorpha *Chalara fraxinea*), je pôvodcom poškodzovania a chradnutia jaseňov, ktoré sa v Európe začalo od polovice 90. rokov 20. storočia. Na Slovensku je dokázaná od r. 2004. Prvýkrát bola pre vedu popísaná až v r. 2006 (niekoľko rokov po zistení chradnutia jaseňov). Pôvod huby je vo východnej Ázii, zavlečená do Európy bola dovozom nakazených sadeníc *Fraxinus manshurica*. Huba napáda listy a cez listové stopky prerastá do dreva hostiteľa. V júni je možné nájsť pod stromami jaseňov na 1 rok starých hniúcich listových stopkách drobné cca 1–3 mm veľké lievikovité biele až okrové plodničky. Následne po infekcii odumiera kambium, huba sa šíri sa xylómom a floómom vertikálnym smerom ku korune aj ku koreňom. Na povrchu sa ochorenie prejavuje nekrotizáciou kôry a odumieraním vetiev nad miestom infekcie. Napádaný je len jaseň štíhly *Fraxinus excelsior* a jaseň úzkolistý *Fraxinus angustifolia*.

Ochrana

Napadnuté stromy je potrebné vypíliť a spáliť. Neexistuje opatrenie, ktorým by sa stromy dali liečiť. Predpokladá sa, že v populácii je cca 5% odolných jedincov

na toto ochorenie. Preto je vhodné ponechávať úplne zdravé jasene v poraste.

■ Ryšavec srstnatý

Inonotus hispidus je drevokazná huba, ktorá spôsobuje „bielu“ hnilobu dreva. Huba napáda aj iné dreviny napr. jablň, platan. Plodnice sú jednoročné, konzolovité, 20–30 cm široké, plstovito chlpaté. Najprv sú žiarivo žlté až hrdzavo červené, neskôr hrdzavo hnedé až tmavo hnedé, v zime po odumretí čiernasté. Dužina je mäkká, vodnatá, póry po otláčení tmavnú. Prebytočná voda z plodnice odteká kanálikmi 2–4 mm širokými, ktoré sú medzi pórmi živých plodníc zreteľné ako otvory. Vstupnou bránou infekcie sú predovšetkým rezné plochy po odvetvovaní.

Ochrana

Nejde o významného fyziologického škodcu jaseňov, strom dokáže s touto hubou prežívať niekoľko desaťročí, avšak dochádza k značnému poškodeniu dreva jaseňov. Napadnuté stromy treba vypíliť a spracovať.

Tento článok vznikol vďaka podpore v rámci OP Výskum a vývoj pre projekty: ITMS:26220220109, ITMS:26220120008, ITMS:26220220120 spolufinancovaný zo zdrojov Európskeho fondu regionálneho rozvoja. Tento článok vznikol tiež vďaka podpore z projektov APVV-0707-12, APVV-14-0567, APVV-15-0531, APVV-15-0348 a projektu „Výskum a vývoj pre inovácie a podporu konkurencieschopnosti lesníckeho sektora – VIPLES“, projekt financovaný z rozpočtovej kapitoly MPRV SR (prvok 08V0301).

M. Zúbrik, A. Kunca,
J. Galko, J. Vakula,
R. Leontovyč, A. Gubka,
Ch. Nikolov, S. Rell
Stredisko lesníckej
ochranárskej služby,
Banská Štiavnica

Ryšavec srstnatý *Inonotus hispidus*

Roztoč *Aceria fraxinivora*

Dutinarčka orgovánová

Lykokaz jaseňový